

Ronja Viinikainen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2019

KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN VAIKUTUK- SET ASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA

TIIVISTELMÄ

Ronja Viinikainen

Kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset – asiakkaan näkökulmasta

Sivut 38 ja liitteet 2

Syksy 2019

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoite on kartoittaa kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia asiakkaan näkökulmasta. Tarkoitus on löytää syyt, minkä takia kuntouttavassa työtoiminnassa ollaan ja miten kuntouttava työtoiminta vaikuttaa toimintakykyyn.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeruumenetelmänä oli yksilöteemahaastattelu. Haastatteluita suoritettiin kahdeksan kappaletta kesän 2019 aikana. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen. Analyysin apuna käytettiin teemoittelua ja koodausta.

Tutkimustuloksien mukaan kuntouttava työtoiminta koettiin tarpeelliseksi palveluksi. Kuntouttava työtoiminta toi enemmän tukea psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn kuin fyysiseen. Tutkimustulokset osoittivat, että kuntouttava työtoiminta on merkityksellistä elämänhallinnan ja sosiaalisen kanssakäymisen kannalta. Monelle kuntouttava työtoiminta on työ- ja toimintakykyä ylläpitävä palvelu.

Moni koki kuntouttavan työtoiminnan tuovan sellaisia tuntemuksia, mitä yleensä vain työssäkäyvät kokevat. He kokivat, että saivat mahdollisuuden tehdä jotakin, saavat vaikuttaa tekemiseen sekä saivat sosiaalista kanssakäymistä. Se nosti itsearvostusta. Työttömien terveystarkastuksiin oli päästy huonosti, jolloin ei tiedetä, voisiko terveydenhuollon keinoin vaikuttaa työ- ja toimintakykyyn.

Asiasanat: kuntouttava työtoiminta, haastattelu, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Ronja Viinikainen

The impact of rehabilitative work – the customer's point of view

38 pages and 2 appendices

Autumn 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

The aim of the thesis was to investigate from the customer's point of view how they receive rehabilitative work. The purpose was to find why they are in rehabilitative work and how it affects on functional ability.

The thesis is a qualitative research. The method of data collection was an individual theme interview. I carried out eight interviews during the summer of 2019. The data was analyzed using content analysis. I used thematic and coding to support the analysis.

The research results reveal that rehabilitation work was considered a necessary service. Rehabilitative work provided more support for mental and social functioning than physical performance. The results of the research showed that rehabilitative work is important for life management and social interaction. For many, rehabilitation work is a service that maintains working capacity and ability to function.

Many felt that rehabilitative work brings them the feelings that only working people usually experience. They felt that they were given the opportunity to do something and that they had a chance to do something, and they had social interaction. It raised self-esteem. The unemployed health checks had been done poorly. Thus it was not known if health care could affect the working and functional ability.

Keywords: rehabilitative work, interview, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TYÖTTÖMYYS	5
2.1 Työelämän muutokset.....	6
2.2 Työttömyys toimintakyvyn riskitekijänä	7
2.3 Työllistymistä edistäviä palveluita	10
3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA JA SOSIAALINEN KUNTOUTUS.....	12
3.1 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen	12
3.2 Kuntouttava työtoiminta osana sosiaalista kuntoutusta.....	14
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	16
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	18
5.2 Opinnäytetyöprosessin kuvaus	18
5.3 Aineistonkeruumenetelmä.....	20
5.4 Analyysimenetelmä	22
6 TULOKSET	24
6.1 Työttömyyden tausta ja nykytilanne	24
6.2 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus toimintakykyyn	25
6.3 Palveluiden riittävyys.....	27
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
8 POHDINTA.....	30
8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	30
8.2 Opinnäytetyön arviointi.....	32
8.3 Oma ammatillisuus.....	33
8.4 Jatkotutkimusehdotus	34
LÄHTEET.....	35
LIITTEET	39

LIITE 1. Haastattelulupa	39
LIITE 2. Teemahaastattelun runko.....	40

1 JOHDANTO

Kuntouttava työtoiminta on työllistymistä edistävää palvelua, jonka tarkoitus on tukea henkilöä takaisin kohti työ- ja kouluelämää. Kuntouttavan työtoiminnan on tarkoitus olla jokaiselle yksilölle tarpeeksi vaativaa ja mielekästä. (L189/2001.) Kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on ehkäistä työttömyyden aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia toimintakyvyssä, vahvistaa työ- ja toimintakykyä sekä elämän- ja arjenhallintaa sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntouttava työtoiminta.)

Kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ei ole laissa määritelty, tärkeintä on räätälöidä palvelu jokaisen toimintakyky huomioiden. Toisten kohdalla voi olla selkeitä tavoitteita, kun toiset totuttautuvat säännölliseen päivärytmiin ja ohjattuun toimintaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.) Usein kuntouttava työtoiminta on vaihtoehto siinä vaiheessa, kun työttömyys on pitkittynyt ja elämään on astunut muitakin ongelmia kuin työn puute.

Tämän opinnäytteen tarkoitus on kartoittaa syitä, miksi kuntouttava työtoiminta on aloitettu, miten kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut toimintakykyyn ja miten työtä vailla oleville suunnatut palvelut ovat näkyneet työttömyyden aikana. Tutkimus toteutetaan asiakasnäkökulmasta. Aihe kiinnostaa minua, koska olen työskennellyt pitkäaikaistyöttömien parissa ja haluaisin saada laajemman käsityksen heidän tilanteistaan ja löytää kehittämisideoita työllistymisen edistämiseksi. Työttömyyttä on aina olemassa jossain määrin, vaikka tällä hetkellä työttömyys on osoittanut olevansa laskussa. Tämän opinnäytteen yhteistyötahona toimii Piekämäen kaupungin kuntouttava työtoiminta. Tutkimustuloksia on tarkoitus hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseen.

2 TYÖTTÖMYYS

Yleisesti työttömillä tarkoitetaan työtä vailla olevia henkilöitä. Työttömyys on ilmiönä moninainen, sillä työttömyyttä on erilaista, esimerkiksi kausi-, rakenne-, pitkäaikais-, ja suhdannetyöttömyyttä. Pitkäaikaistyöttömyydestä puhutaan silloin, kun työttömyys on yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään vuoden. Rakennetyöttömyyden aiheuttaa talouden muutos, joka ohjaa työn kysyntää uusille aloille. Rakennetyöttömyys johtuu osaamisen kohtaamattomuudesta (koulutuksesta ja työhistoriasta), alueellisesta kohtaamattomuudesta ja muista tekijöistä, kuten korkeasta iästä tai pitkäaikaistyöttömyydestä. Mukautuminen kysyntään tapahtuu hitaasti aiheuttaen työn puutetta. (Patio 2015; Pyykkönen & Pyykkönen 2014.) Kausityöttömyys liittyy vuodenaikoihin tai opiskelijoiden valmistumiseen. Suhdannetyöttömyydestä puhutaan, kun työvoiman tarjonta ja kysyntä vaihtelee. Kysyntä vaihtelee nopeammin kuin tarjonta, jolloin syntyy epäsuhta työn ja tekijöiden välille. (Pyykkönen & Pyykkönen 2014.) Kuntouttava työtoiminta kohdentuu pitkään työttöminä olleisiin.

Työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut ennätysnopeasti vuoden 2017 aikana. On ennustettu, että työttömien työnhakijoiden, myös pitkäaikaistyöttömien määrä jatkaa laskuaan 2020 vuoden loppuun. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus & Te-palvelut 2019). Työ- ja elinkeinoministeriön tekemässä työllisyyskatsauksessa kesäkuussa 2019 Suomessa oli 254 200 työtöntä työnhakijaa. Määrä on 18 600 vähemmän kuin vuosi sitten. Määrä kuitenkin nousi toukokuusta 27 600 henkilöllä, koska työmarkkinoille tuli tyypillisesti oppilaitoksista valmistuneita, ja kesäajaksi päättyi määräaikaista työsuhdetta. Määräaikaisten työsuhteiden päättyminen lisäsi erityisesti naisten työttömyyttä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,7 %, joka on 0,7 % vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömistä työnhakijoista edellisen vuoden kesäkuuhun verrattuna määrä lisääntyi 100 henkilöllä. Työnhakijoiden kokonaismäärä työ- ja elinkeinopalveluissa (Te-palveluissa) oli kesäkuussa 2019 534 500 työnhakijaa, mikä on 32 700 vähemmän kuin vuosi sitten. Työnhakijoista työ- ja elinkeinopalveluilla työllistettyjä oli 22 400 ja työssä olevia 168 500, joista yleisillä työmarkkinoilla 146 100. Työllistymistä edistävissä palveluilla oli 31 600 ja koulutuksessa 50 500. Työttömistä 53 % on

miehiä ja 47 % naisia. Työttömyys kuitenkin vähentyi kaikissa ikäryhmissä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

Pieksämäellä työttömiä työnhakijoita Te-palveluilla oli heinäkuun 2019 aikana 1006, joka on 252 vähemmän kuin vuosi sitten. Samaan aikaan avoimia työpaikkoja oli 215, joka oli 68 paikkaa vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömien osuus työvoimasta oli heinäkuussa 2019 8,2 prosenttia, joka osoittaa, että työllisyyskehitys on paras Pieksämäellä Etelä-Savon kunnista. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus & Te-palvelut 2019.)

2.1 Työelämän muutokset

Suomessa työttömyydestä tuli merkittävä yhteiskunnallinen ongelma 1900-luvulla. Lähtökohdat työttömyyden syntyyn ovat teollistuminen, kaupungistuminen ja talouden rakennemuutokset. Teollistumisen vuoksi väestöä alkoi muuttamaan maaseudulta kaupunkiin. Teollisuus pystyi tarjoamaan paremman elintason maksaessaan korkeampaa palkkaa, kun mitä maataloudesta sai. Ihmiset halusivat parempaa ja pysyvämpää toimeentuloa. Elannon saaminen maataloudesta väheni ja ihmiset olivat palkkatyön varassa, joka johti teollisuuden ja sitä tukevien palveluiden vaihteluille eli työttömyydelle. (Hulkko & Tossavainen 2009, 183.)

Murroksessa olevaa työelämää ja työmarkkinoita muokkaavat digilisaatio sekä globalisaatio (Koskinen 2016). On ennustettu, että tekoäly, koneoppiminen ja robotiikka johtaa lähitulevaisuudessa monien työtehtävien katoamiseen ja monien ammattien muuttumiseen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018b). Ammattirakenteet ja tehtäväkohtaiset osuudet ovat tämän hetken näkyvimpiä muutoksia. Tietotekniikan kehitys aiheuttaa sen, että fyysinen työvoima voidaan korvata automatisoimalla koneiden hoidettavaksi ja kulttuurinen muutos aiheuttaa sen, että vakituista työpaikkaa ei enää arvosteta. Ihmisten päätäntävalta on lisääntynyt, ja näin ollen ennen tavanomaisena pidetty vakituinen palkkatyö ei ole ainoa eikä tyypillisin tapa osallistua työelämään. Työ on pirstaloitunut, ja perinteisen palkkatyön rin-

nalle, ovat tulleet keikkatyöt sekä uusia työnkuvia. Muutoksien myötä työnantajien tarpeet vaihtelevat. Osaamisen tarve uudistuu, yhä useampi joutuu kohtaamaan työttömyysjaksoja ja uudelleen kouluttautumista. (Koskinen 2016.)

Stakesin (2007) tekemän tutkimuksen mukaan työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat yksin asuminen, korkea ikä, alhainen koulutus sekä kaupungissa asuminen (pois lukien pääkaupunkiseutu). Ikääntyneiden työllistymismahdollisuudet olivat nuoria heikommat. Moni tutkimukseen osallistunut koki ikäsyrynnän olevan läsnä työnhaussa. Alhainen tai epäkurantti koulutus on myös este työllistymiselle, sillä tiedetään, että työvoiman kysyntää vastaava osaamistaso edistää työllistymistä. (Parpo 2007, 53, 70.)

2.2 Työttömyys toimintakyvyn riskitekijänä

Toimintakyky on huomattava osa yksilön hyvinvointia. Toimintakykyinen ihminen selviytyy arkisista tehtävistä ja ongelmista niin kotona, työssä kuin vapaa-aikana. Toimintakyvyn voi jakaa kolmeen ulottuvuuteen: fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen. Toimintakykyjen ulottuvuuksien lisäksi ihmisen toimintakykyyn vaikuttaa myös ympäristö. Asuin- ja elinympäristön tekijät ja toisten ihmisten tuki voi tukea yksilön toimintakykyä ja arjesta selviytymistä. (Kähäri-Wiik ym. 2006, 13; Kettunen ym. 2017, 9; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan kaikkea fyysistä toimintaa ja taitoa, jota ihminen tarvitsee pärjätäkseen arjessa. Sosiaalisessa toimintakyvyssä korostuu vuorovaikutukselliset taidot toimia toisten kanssa ja se ilmenee sosiaalisena aktiivisuutena sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksina. Psyykkisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan psyykkisiä voimavaroja ja edellytyksiä pärjätä ja tulla toimeen elämässään niin normiarjessa kuin kriisitilanteissa. Psyykkiseen toimintakykyyn sisältyy myös mielenterveys ja ajatustoiminta, esimerkiksi tunteet, tiedonkäsittely, kyvyt ja persoonallisuus. Psyykkisesti toimintakykyinen ihminen arvostaa itseään ja tuntee itsensä hyvinvoivaksi. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Usein sairauksien hoito- ja kuntoutustarve jää tunnistamatta. Terveystarkastuslain mukaan kunta on velvollinen järjestämään terveystarkastuksen nuorille ja työikäisille työttömille. Työ- ja toimintakykyä tulisi arvioida viimeistään työttömyyden alkutilanteessa, jolloin pystyttäisiin tukemaan nopeammin työllistymistä sekä ehkäisemään työttömyyden pitkittyminen. Pitkittänyt työttömyys tuo mukanaan terveydellisiä riskejä, sairauksien hoidon ja kuntoutustarpeen tunnistamattomuutta sekä syrjäytymisriskiä. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011.)

Työttömyys on pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen aiheuttaja (Martikainen & Mäki 2011, 90–91). Työttömyys aiheuttaa usein huonommuuden, epäonnistumisen, epäuskon, tyrmistyksen, ahdistuksen ja turvattomuuden tunteita. Suomalaisessa yhteiskunnassa työtä arvostetaan korkealla ja näin ollen työtä vailla oleva voi tuntea ympäristön aiheuttavan painetta ja leimaantumista, jotka tuntuvat kohtuuttomille muiden työttömyyttä aiheuttavien tunteiden rinnalla. Työttömyys liittyy usein köyhyyteen, puutteellisiin asuinolosuhteisiin sekä epäterveellisiin elintapoihin. Työttömät ovat myös usein sairaampia ja voivat huonommin kuin työssä olevat. (Pakarinen 2018, 200.)

Böckerman ja Maczulskij (2017) tutkivat terveysongelmien vaikutusta pitkittyneeseen työttömyyteen ja todennäköisyyteen päätyä työkyvyttömyyseläkkeelle. Huono terveydentila heikentää tuottavuutta esimerkiksi fyysisissä töissä. Se myös heikentää osallistumista avoimille työmarkkinoille ja näin ollen toimeentulo on vaarassa. Heikko terveydentila voi johtaa myös suorasti tai epäsuorasti syrjintään työmarkkinoilla. (Böckerman & Maczulskij 2017.) Syrjäytymisellä tarkoitetaan ulkopuolelle jäämistä yhteisöllisestä toiminnasta. Riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, toiminnallinen osallisuus, yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys luovat ulottuvuuden osallisuudelle. Mikäli jollakin osa-alueella on vajausta, voi se tarkoittaa syrjäytymisriskin kasvua tai osallisuuden vähentymistä. Yhteiskunnassa osallisuus tarkoittaa mahdollisuutta terveyteen, työhön, koulutukseen, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

1980-luvulta lähtien monet tutkimukset ovat antaneet näyttöä, että työttömyydellä on yhteys psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen sekä kuolleisuuteen (Martikainen & Mäki 2011, 90–91). Tähän syynä voi olla mielenterveyden heikentyminen työttömyyden vuoksi tai ne, joilla mielenterveys on jo heikko, jäävät helpommin työttömiksi tai työllistyvät hitaammin. Työttömyyden aiheuttamaa mielenterveyden heikkenemistä aiheuttaa työn tarjoamien asioiden puuttuminen, joita ovat sosiaalinen kanssakäyminen, tarkoituksen ja statuksen tunne, taitojen käyttö, rahan ansaitseminen sekä hallinnan mahdollisuus. (Reini, Forsman & Wahlbeck 2018.)

Mielenterveysongelmat ovat yleisimpiä vähän koulutetuilla ja pienituloisilla (Kärkkäinen 2014). Työssäkäyvät kärsivät työttömiä vähemmän mielenterveyshäiriöistä, fyysisten sairauksien oireista, pitkäaikaissairauksista sekä heillä on pienempi kuolleisuus. Suomalais tutkimuksen mukaan työttömillä on työssäkäyviä enemmän keskittymis- ja nukkumisvaikeuksia ja itsetunto-ongelmia. Myös diagnosoitua masennusta, ahdistuneisuushäiriöitä ja alkoholiriippuvuutta esiintyy työttömillä 2–3 kertaa enemmän kuin työssäkäyvillä. (Martikainen & Mäki 2011, 90–91.) Jatkuva työttömyys ja pitkäaikainen työnhaku luovat lannistavia tunteita kuten avuttomuutta ja masentuneisuutta. Tilannetta voivat vaikeuttaa esimerkiksi velka- ja/tai mielenterveysongelmat. (Suomen Mielenterveysseura. Kun työttömyys jatkuu ja jatkuu.)

Työllisyys edistää säännöllistä päivärytmiä ja aktiivisuutta. Työssä käyvällä on mahdollisuus käyttää taitojaan ja saada tekemästään mielihyvää, työtön jää tästä paitsi. Työttömälle ei ympäristö aseta tavoitteita, kuten työelämässä esimerkiksi työnantaja asettaa. Työttömällä ei ole myöskään samoja velvollisuuksia ja tavoitteita kuin työssä olevalla. Moni työtön kärsii taloudellisista ongelmista ja tämä saattaa lisätä mielenterveyden järkkymistä. Kun ei ole rahaa, yksilö saattaa tuntea itsensä henkisesti järkkyneeksi tai uhatuksi. Esimerkiksi rahat eivät riitä kattamaan asumisen kuluja. (Fournier & Mercier 2009, 34–36.)

2.3 Työllistymistä edistäviä palveluita

Työ- ja elinkeinopalvelut tarjoaa palveluita työnhakijoille ja työnantajille, jotka edistävät työllistymistä ja kouluttautumista. Näitä palveluita ovat esimerkiksi: työ- ja koulutuskokeilu, palkkatuki, työnhakuvalmennus- ja uravalmennus, työvoimakoulutus, omaehtoinen opiskelu, kuntouttava työtoiminta sekä maahanmuuttajien tuettu omaehtoinen opiskelu. (Te-palvelut. Työllistymistä edistävät palvelut ja kulukorvaus; Te-palvelut. Palkkatuki.) Kuntouttava työtoiminta esitellään luvussa 3.

Työ- ja työhönvalmennuksen keinoin pyritään edistämään heikossa työmarkkina- asemassa olevien työllistymistä, työelämään sijoittumista ja työelämässä pysymistä. Työvalmennuksella pyritään vahvistamaan asiakkaiden työ- ja toimintakykyä, työelämätaitoja, elämänhallintaa, työyhteisöosaamista sekä itseohjautuvuutta. Työvalmennus perustuu tekemällä oppimiseen ja mielekkäiden työtehtävien suorittaminen tarjoaa vaihtoehtoisen tavan oppia ja kehittää ammattiosaamista. Työvalmennuksen tavoite on edistää työkykyä kokonaisvaltaisesti. (Pikusaari 2012; Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 2014, 24.) Työhönvalmennuksella tarkoitetaan valmentautujan avustamista työpaikan etsimisessä sekä hakemisessa. Työhönvalmennuksessa tuetaan myös työnantajaa ja työyhteisöä. Työhönvalmentaja tukee usein työntekijää ja työnantajaa työsuhteen alkamisen jälkeenkin. (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 2014, 24.) Työhönvalmentaja voi esimerkiksi tukea työnantajaa palkkatuen hakemisessa.

Palkkatuki on työnantajalle taloudellinen tuki, jota Te-palvelut voi myöntää työttömän työnhakijan palkkauskustannuksiin. Palkkatuen tarkoitus on edistää työttömän työnhakijan työllistymistä avoimille markkinoille silloin, kun hänellä on puutteita ammatillisessa osaamisessa tai hänellä on tehtävien suoriutumista vaikeuttava vamma tai sairaus. Palkkatukea myönnetään toistaiseksi voimassa olevaan ja määräaikaiseen työsuhteeseen sekä oppisopimuskoulutukseen. Vuorotteluvapaan sijaisuuteen sitä ei voi saada. Palkkatukea voidaan myöntää myös osa-aikatyöhön, jos se on työnhakijan kannalta perusteltua, esimerkiksi osatyökykyisen työnhakijan kohdalla se voi olla perusteltua. (Te-palvelut. Palkkatuki.)

Palkkatukea voidaan myöntää 30, 40 tai 50 prosenttia palkkauskustannuksista riippuen työnhakijan taustasta. Yleisesti, jos palkkatuki myönnetään sairauden tai vamman perusteella on se 50 prosenttia palkkauskustannuksista enintään 24 kuukautta kerrallaan. Jos tuki myönnetään ammatillisen osaamisen puutteiden vuoksi tuen määrä ja kesto ovat sidoksissa palkattavan henkilön työttömyyden keston. Jos työttömyys kestänyt alle vuoden, tuki on 30 prosenttia, enintään kuusi kuukautta. Mikäli työttömyys on kestänyt vähintään vuoden, on tuki 40 prosenttia, enintään 12 kuukautta. Jos työttömyys kestää vähintään kaksi vuotta, on mahdollista saada korkein tuki eli 50 prosenttia palkkauskustannuksista enintään 12 kuukauden ajan. (Te-palvelut. Palkkatuki)

Te-palvelut tukee kouluttautumista tarjoamalla omaehtoista opiskelua.

Omaehtoisesta opiskelusta puhutaan silloin, kun työtön työnhakija on vähintään 25-vuotias ja Te-palveluiden arvion mukaan opiskelu parantaa ammattitaitoa ja mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Tällöin opiskelu tapahtuu työttömyys etuudella tuettuna. (Te-palvelut. Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna.)

Työttömyysetuudella opiskelu on mahdollista, kun opinnot johtavat ammatilliseen perustutkintoon, ammattitutkintoon, erikoisammattitutkintoon, alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon tai johonkin näiden tutkintojen osien suorittamiseen. Työttömyysetuudella tuettua omaehtoista opiskelua myönnetään 24 kuukautta opintokokonaisuutta kohden. Perusopetuksen suorittamiseen tukea on mahdollista saada enintään 48 kuukautta. (Te-palvelut. Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna.)

3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA JA SOSIAALINEN KUNTOUTUS

3.1 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua sekä työttömyysturvalain mukaista työllistymistä edistävää palvelua. Kuntouttavaa työtoimintaa koskee myös laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki toimeentulotuesta, laki kuntouttavasta työtoiminnasta, laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta, laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta sekä laki koutumisen edistämisestä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta. Palvelun tarkoitus on parantaa siihen osallistuvan henkilön elämänhallintaa ja luoda edellytyksiä työllistymiselle (L189/2001). Toiminnalla pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja).

Pitkään työttömälle henkilölle laaditaan aktivointisuunnitelma, jonka tarkoitus on parantaa henkilön työllistymismahdollisuuksia ja elämänhallintaa (Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.) Kun aktivointisuunnitelmaa laaditaan, on ensin selvitettävä mahdollisuus tarjota työtä tai julkisia työvoimapalveluita (L189/2001). Työ- ja elinkeinopalvelut, kunta ja asiakas voivat yhdessä arvioida, että asiakas ei ole työ- ja toimintakykynsä vuoksi kykenevä osallistumaan julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön, tällöin aktivointisuunnitelmaan tulee sisällyttää kuntouttava työtoiminta tai erityislakien mukaisesti sosiaali-, terveys- tai kuntoutuspalveluita, jotka edistävät asiakkaan työ- ja toimintakykyä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

Jos asiakas saa työmarkkinatukea on Te-palvelut velvollinen käynnistämään suunnitelman teon, mutta jos asiakas saa toimeentulotukea, on vastuu kunnalla. Alle 25-vuotiaiden ja yli 25-vuotiaiden suunnitelmien teossa on poikkeavuutta. Alle 25-vuotiaille aktivointisuunnitelma tehdään silloin kun henkilö on ollut 180 päivää työmarkkinatuella vuoden aikana, 500 päivää työttömyyspäivärahalla tai

saanut neljä kuukautta toimeentulotukea työttömyyden johdosta. 25 vuotta täytäneillä aktivointisuunnitelma tehdään silloin, kun henkilö on ollut 500 päivää työmarkkinatuella, saanut 500 päivää työttömyyspäivärahaa ja 180 päivää työmarkkinatukea tai saanut 12 kuukautta toimeentulotukea työttömyyden johdosta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

Aktivointisuunnitelma sisältää henkilön koulutus ja työura tiedot, arvion aikaisemmista julkisten työvoimapalveluiden vaikuttavuudesta, arvion aikaisempien työllistymissuunnitelmien toteutumisesta sekä toimenpiteet työllistymisen edistämiseksi. Toimenpiteet voivat olla työtarjouksia tai muita julkisia työvoimapalveluita, kuten kuntouttavaa työtoimintaa, terveys-, sosiaali- ja kuntoutuspalveluita. Mikäli aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttava työtoiminta, tulee suunnitelmaan kirjata kuntouttavan työtoiminnan kuvaus sekä järjestämispaikka, päivittäinen ja viikoittainen kesto, alkamisajankohta ja pituus, muut kuntouttavan työtoiminnan ohella tarjottavat palvelut sekä ajankohta, jolloin arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutusta ja päätetään jatkotoimista sekä suunnitelman uudistamisesta. (L189/2001.)

Aktivointisuunnitelman allekirjoittavat työ- ja elinkeinotoimisto, kunta ja palveluun osallistuva henkilö yhdessä (L189/2001).

Kuntouttava työtoiminta on järjestettävä osallistuvan henkilön työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan. Sen on oltava työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja tarpeeksi vaativaa. (L189/2001.) Tarkoituksena on esimerkiksi totuttautua työelämän pelisääntöihin ja saada oma elämänhallinta kuntoon (Te-palvelut. Kuntouttava työtoiminta- kunta tukee työllistymistäsi).

Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää kunnan eri toimipisteissä sekä eri yhdistyksien avustavissa tehtävissä (Te-palvelut. Kuntouttava työtoiminta- kunta tukee työllistymistäsi). Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa järjestää yrityksissä, jotta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työpanosta ei käytettäisi yritysten taloudellisen tuoton voittoon (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja). Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3–24 kuukauden jaksoissa, 1–4 kertaa viikossa, neljästä kahdeksaan tuntia kerrallaan (L189/2001).

Ennen aktivointisuunnitelman kirjoittamista ja kuntouttavan työtoiminnan aloitusta on työvoimavirasto ja kunta velvollisia kertomaan kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavista etuuksista ja korvauksista (L189/2001).

Kunta saa valtiolta korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä. Korvaus on 10,09 euroa työtoimintapäivää ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä kohden. Korvaus maksetaan työllisyysmäärärahoista jälkikäteen. (L189/2001.)

3.2 Kuntouttava työtoiminta osana sosiaalista kuntoutusta

Sosiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä toimia osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Sosiaalisen toimintakyvyn käsitteeseen liittyy myös yksilöllisiä piirteitä, kuten temperamentti ja sosiaaliset taidot. Myös ulkopuoliset rakenteet, kuten sosiaalinen ympäristö ja sosiaaliset verkostot ovat osa käsitettä. Sosiaalinen toimintakyky on riippuvainen ihmisen elämäntilanteesta. Vahva sosiaalinen toimintakyky varmistaa arjessa selviytymistä ja antaa edellytyksiä tavoitteiden löytymiselle ja saavuttamiselle. Sosiaalisen toimintakyvyn heikkeneminen näkyy esimerkiksi vaikeutena suoriutua arkisista sosiaalisuutta ja vuorovaikutusta tarvittavista tehtävistä. (Sosped-säätiö. Sosiaalinen toimintakyky.)

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolain mukainen palvelu, joka on tullut voimaan 2015 (Yhteisömedia. Sosiaalinen kuntoutus). Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoitus on vahvistaa sosiaalista toimintakykyä, torjua syrjäytymistä ja edistää osallisuutta sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keinoin. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta- ja ohjaus, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin, valmennus arkiaskareista selviytymiseen ja elämänhallintaan sekä muut kuntoutumista edistävät toimenpiteet. (L1301/2014.)

Sosiaalinen kuntoutus pohjautuu huolelliseen palvelutarpeen arviointiin ja palvelusuunnitelmaan. Palvelutarpeen kartoitus edellyttää hyvää luottamussuhdetta ja

useita tapaamiskertoja. Oleellista on kasvokkain tapahtuva asiakastyö. Kohtaaminen tai kohtaamattomuus ovat merkittävässä asemassa syrjäytymisen kannalta ja osallisuuden kokemuksen tuottamisessa. (Ala-Kauhaluoma & Tuusa 2015, 36.)

Monet sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat kokevat rajoittuneita tai huonosti toimivia sosiaalisia suhteita (Kostilainen & Nieminen 2018, 18). Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseen on noussut tarvetta monesta eri syystä. Tällaisia syitä ovat esimerkiksi, pitkäaikaistyöttömyys, päihde- ja mielenterveysongelmat, köyhyys, huono-osaisuus sekä koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyminen. Sosiaalisessa kuntoutuksessa yhdistyy yksilöllinen, toiminnallinen ja yhteisöllinen tuki. Moniammatillisuus on avainasemassa. (Kuntoutusportti 2017.) Kuntoutuksen edetessä asiakkaan elämänpiiri ja aktiviteetit laajenevat. Laajentuminen voi esimerkiksi näkyä osallistumisena urheilu- ja kulttuuriharrastuksiin tai työllistymällä (Kostilainen & Nieminen 2018, 18).

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän kuntakyselyn perusteella kuntouttava työtoiminta nähdään yhtenä osana sosiaalista kuntoutusta. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen välinen suhde ei ole yksiselitteinen. Kuntouttavalla työtoiminnalla ja sosiaalisella kuntoutuksella on osittain samoja tarkoitusperiaatteita ja päämääriä. Sekä kuntouttavan työtoiminnan että sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteissa on mainittu syrjäytymisen ehkäiseminen, toimintakyvyn edistäminen sekä elämän- ja arjenhallinnan vahvistaminen. Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan kuntouttavassa työtoiminnassa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Sosiaalinen kuntoutus käytännössä; Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntouttava työtoiminta.)

Lakia kuntouttavasta työtoiminnasta pidetään merkittävänä sosiaalipoliittisena palveluna, sillä on ymmärretty, että työllistymisen ensisijainen edellytys on riittävä terveys ja elämänhallinta. Puutteellisten sosiaalisten taitojen tai alhaisen terveydentilan parantaminen on ensimmäinen tavoite työllistymistä tähtäävässä prosessissa. (Parpo 2007, 26.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Karjalainen & Karjalainen (2010) ovat tutkineet kuntouttavan työtoiminnan seurauksia ja vaikutuksia pitkäaikaistyöttömän tilanteeseen. Tutkimuksessa on erityisesti tarkasteltu työllisyys- ja sosiaalipoliittisia siirtymiä kuntouttavan työtoimintajakson jälkeen. Tutkimus on toteutettu kyselylomakkein sekä haastatteluin asiakkaille ja työntekijöille. Keskeisimmät tutkimustulokset osoittivat, että tyypillisiä tavoitteita jaksolle olivat työelämään totuttelu ja siihen siirtymisen valmistelu, arjen mielekäs sisältö, työkuoron arvioiminen ja päivärytmin vakiintuminen. Tyypillinen kuntouttavan työtoiminnan asiakas oli yli 25-vuotias yksinasuva mies, jolla pitkään jatkunut työttömyys ja vähäinen koulutustausta. Suurella osalla oli myös terveydellisiä ongelmia. Tulokset osoittivat kuntouttavan työtoiminnan olleen enemmän sosiaalipoliittinen kuin työllisyyspoliittinen toimenpide. Ensisijaisesti työtoiminta oli asiakkaan hoidon ja kuntoutuksen apuväline ja hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäjä. Asiakkaiden näkökulmasta työtoiminnalla oli toimintakykyä ylläpitävä vaikutus. (Karjalainen & Karjalainen 2010.)

Sandelin (2014) on tehnyt kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista. Kirjallisuuskatsauksessa hän on käsitellyt asiakasnäkökulmasta, miksi asiakas osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan ja mitä hyötyä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen tuo asiakkaalle. Kirjallisuuskatsauksessa on käsitelty hankkeiden loppuraportteja, tutkimuksia, selvityksiä sekä ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytteitä. Kirjallisuuskatsauksen perusteella kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat ovat yli 25-vuotiaita pitkäaikaistyöttömiä, joilla on matala koulutustaso. Keskimäärin he ovat tyytyväisiä osallistumisesta kuntouttavan työtoimintaan. Kirjallisuuskatsauksen perusteella asiakkaat kokevat kuntouttavalla työtoiminnalla olevan sosiaalipoliittista hyötyä, ei niinkään työllisyyspoliittista. Kuntouttavasta työtoiminnasta asiakkaat kokevat kirjallisuuskatsauksen perusteella saavan paremman elämänrytmin, sosiaalisen ympäristön, mielekästä tekemistä ja osa kokee taloudellisen tilanteen paranemista toimintarahansa ansiosta. Koettiin myös itsetunnon ja työ- ja toimintakyvyn paranemista. (Sandelin 2014, 5, 14–16.)

Kuntouttavasta työtoiminnasta on tehty myös jonkin verran ammattikorkeakoulu tasoisia opinnäytteitä. Rauhalampi (2015) on tehnyt tutkimuksen koskien Mänttä-Vilppulan kuntouttavaa työtoimintaa tarkoituksenaan selvittää millaisia työtehtäviä asiakkaat tekevät, millaisia paikkoja on sekä millaista ohjausta on saatavilla. Holopainen (2012) on tutkinut teemahaastattelun avulla kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden kokemuksia ja sen vaikutusta elämänhallintaan. Tutkimustuloksien mukaan työtoiminta toi päivärytmiä, vahvisti rutiineja ja toi säännöllisyyttä sekä antoi osallisuuden tunteen ja vahvisti työ- ja toimintakykyä. Työtehtävien tasapuoliseen jakautumiseen ja yksilöohjaukseen toivottiin kiinnitettävän enemmän huomiota. (Holopainen 2012.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mitä mieltä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat ihmiset ovat sen toiminnasta. Tarkoitus on selvittää mitkä syyt ovat johtaneet kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle ja millaisia vaikutuksia kuntouttavalla työtoiminnalla on toimintakykyyn. Tutkimuksen yksi tarkoitus on myös selvittää työttömille työnhakijoille suunnattujen palveluiden käyttöä.

Tutkimuskysymykset:

- Mistä eri syistä asiakas on kuntouttavassa työtoiminnassa?
- Miten kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut toimintakykyyn?
- Miten asiakkaat ovat kokeneet tarjottujen palveluiden vastaavan heidän tarpeisiinsa?

5.2 Opinnäytetyöprosessin kuvaus

Opinnäytteen tekeminen alkoi loppusyksystä 2018 aiheen ja yhteistyökumppanin etsimisellä. Kevään 2019 aikana muodostui teoreettinen osuus ja tutustuminen sopiviin tutkimusmenetelmiin. Yhteistyökumppanin kanssa käytiin keskustelua pääsääntöisesti sähköpostitse ja heidät pidettiin ajan tasalla lähettämällä suunnitelma, kirjallisuuskatsaus sekä opinnäytteen ensimmäinen versio tarkasteltavaksi. Keskustelua käytiin haastatteluiden järjestämisestä ja loppujen lopuksi yhteistyökumppanin resursseja säästäten hankin itse haastateltavat niin, että olin yhteydessä eri kuntouttavaa työtoimintaa järjestävien tahojen ohjaajiin, jotka tekivät alustavan kartoituksen haastatteluun osallistuvista henkilöistä.

Haastatteluun osallistujille esitin vielä aiheeni ja haastattelun tarkoituksen, sekä keräsin kirjallisen suostumuksen haastatteluun osallistumisesta ja tuloksien käytöstä opinnäytteessä (liite 1). Kirjallista tutkimuslupaa ei tarvittu, suullinen yhteistyökumppanin lupa oli riittävä.

Ennen haastatteluiden tekoa haastattelukysymyksiä pohdittiin yhteistyökumppanin kanssa ja ne hyväksyttiin ohjaavalla opettajalla.

Haastatteluun osallistuneiden työttömyyden kestot ja työtoiminnassa mukanaoloaika vaihtelivat suuresti parista kuukaudesta useaan vuoteen. Haastatteluun osallistui kolme naista ja viisi miestä, iältään 19–62-vuotiaita.

Haastatteluun osallistujille annettiin hetki aikaa tutustua haastattelun teemoihin sekä kysymyksiin. Haastattelut suoritettiin haastateltavien työtoimintapäivän aikana heidän työtoiminta paikassaan. Haastattelut kestivät 15–45 minuuttia. Ensimmäisessä haastattelussa nousi esiin pari tarkentavaa kysymystä, jotka kysyttiin kaikkien haastatteluissa. Teemahaastatteluita suoritettiin kolmena eri päivänä (3.7.2019, 9.7.2019 sekä 16.7.2019) yhteensä kahdeksan kappaletta. Haastatteluita suoritettiin kolmessa eri kuntouttavan työtoiminnan paikassa.

Haastattelut litteroitiin välittömästi jokaisen haastattelupäivän päätteeksi, jotta varmistuttiin luotettavuudesta. Litteroinnit luettiin useampaan kertaan, jotta varmistuttiin oikean tiedon poimimisesta ja koodauksesta. Tutkimustulokset ja johtopäätökset valmistuivat syyskuussa 2019.

Yhteistyökumppanina toimii Pieksämäen kaupungin kuntouttava työtoiminta. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään Pieksämäen alueella useassa kaupungin toimipisteessä ja ostopalveluna yhdistyksissä sekä säätiössä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat koostuvat pitkäaikaistyöttömistä tai sosiaalisin perustein työtoimintaa tarvitsevista. Opinnäytteen aloitus vaiheessa kuntouttavassa työtoiminnassa oli mukana hieman yli 200 henkilöä (Timo Ikävalko, henkilökohtainen tiedonanto 6.3.2019). Kuntouttavassa työtoiminnassa suoritettavia tehtäviä ovat

muun muassa siivoustehtävät, media-alan tehtävät, rakennus- ja kunnossapito-tehtävät. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat pystyvät itse vaikuttamaan suoritettaviin työtehtäviin.

5.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen tutkimusongelma ratkaistaan erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Myös asian kehittäminen tai muutoksen aikaansaaminen voi olla tutkimusongelma. Tutkimiseen liittyy aina halu saada ymmärrys ilmiöstä ja usein myös halu saada aikaiseksi muutos parempaan. Tutkimusmenetelmät jakautuvat aineistonkeruumenetelmiin ja analyysimenetelmiin. Tutkimusmenetelmän ja aineistonkeruumenetelmän määrää tutkimusote. Jokaiselle aineistonkeruumenetelmälle on luotu aineistoanalyysimenetelmä. Näiden lisäksi on luotettavuusmenetelmät, jotka varmistavat tuloksen oikeellisuuden. (Kananen 2017, 37–38.)

Tutkimusotteet jaetaan laadulliseen ja määrälliseen tutkimusotteeseen. Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta käytetään silloin, kun tutkimustuloksiin pyritään ilman määrällisiä keinoja tai tilastollisia menetelmiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita, kun taas kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus perustuu lukuihin. Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta käytetään silloin, kun ilmiötä ei tunneta eikä sillä ole teorioita, halutaan saada syvälinen näkemys ilmiöstä, halutaan luoda uusia teorioita ja hypoteeseja tai halutaan ilmiöstä hyvä kuvaus. Laadullisessa tutkimuksessa ei voida etukäteen määrittää aineiston laajuutta, aineistoa kerätään niin paljon, että tutkimusongelmaan saadaan vastaus ja ilmiötä voidaan ymmärtää. (Kananen 2017, 33–35, 39.) Tämän opinnäytteen tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus, koska halutaan saada syvällistä ja kokonaiskäsitteistä tietoa tutkittavasta ongelmasta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruu menetelminä voi käyttää haastattelua, kyselyä, havainnointia ja erilaisista dokumenteista koottua tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Haastattelu voidaan osallistujamäärän perusteella jakaa yksilö- tai ryhmähaastatteluun ja kysymystyyppin mukaan joko lomakehaastatteluun,

teemahaastatteluun tai syvähaastatteluun. (Kananen 2014, 70.) Tässä opinnäyt-teessä aineistonkeruumenetelmänä käytetään teemahaastattelua.

Teemahaastattelu koostuu ”teemasta ja ”haastattelusta”. Tämä tarkoittaa sitä, että teemat ovat laaja-alaisia keskustelun aiheita, joihin ei voida vastata lyhyesti. Haastattelu tarkoittaa kasvotusten tapahtuvaa keskustelua. Teemahaastattelun tarkoitus on keskustella ilmiöön liittyvistä teemoista, tuottaen keskusteluun uusia asioita tai kysymyksiä. (Kananen 2015, 148.) Teemahaastattelu etenee teema kerrallaan aloittaen yleisellä tasolla ja edetään aina yksityiskohtaisempiin kysy-myksiin. Haastattelu etenee haastateltavan ehdoilla, jolloin tutkija pystyy kasvat-tamaan luottamusta ja saa tutkittavan avautumaan vähitellen. Teemojen puhu-misjärjestys voi vaihdella eri haastatteluissa, eikä kaikkien kanssa välttämättä keskustella kaikista asioista samassa laajuudessa. Teemoista pyritään keskus-telemaan mahdollisimman vapaasti. (Kananen 2014, 77; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 55–56.)

Haastattelun etu on joustavuus. Siinä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa ky-symyksiä, oikaista väärinymmärryksiä, selventää ilmauksien sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelussa tärkeintä on saada ha-lutusta asiasta mahdollisimman paljon tietoa. Siksi haastattelukysymykset tai ai-heet voi antaa haastateltavalle hyvissä ajoin, jotta haastattelu onnistuu. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Teemahaastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna, sillä ryhmähaastattelussa ei välttämättä ole rohkeutta kertoa kaikkia asioita, jotka kahdenkeskisessä keskus-telussa tulisi ilmi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 57–59). Kohde-ryhmä huomioiden, haastatteluun osallistujilla saattaa olla haasteita sosiaalisissa tilanteissa, jolloin yksilöhaastattelu on mielekkäämpi.

Teemat muodostuivat tutkimuskysymysten mukaisesti nykytilanteeseen, jossa käsitellään, miksi on aloittanut kuntouttavan työtoiminnan ja minkälaista päivää tekee. Toisena teemana on oma tulevaisuus, mitä kohti tavoittelee ja miten kun-touttava työtoiminta on auttanut siinä. Viimeisenä teemana on eri palveluiden käyttö, jonka tarkoitus on kartoittaa, millaisia palveluita työttömillä on käytössä

ja miten niitä on käytetty. Teemojen alle muodostettiin apukysymyksiä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa.

5.4 Analyysimenetelmä

Koska aineistonkeruumenetelmänä oli haastattelu, haastattelut nauhoitettiin, ja haastattelut purettiin tekstimuotoon eli litteroitiin haastattelupäivien päätteeksi (Kananen 2015, 83). Sanatarkkaa litteroitua aineistoa tuli 23 sivua.

Kvalitatiivisen tutkimuksen analyysimenetelmiä ovat esimerkiksi aineistolähtöinen ja teorialähteinäinen sisällönanalyysi, kvantifiointi sekä teemoittelu (Kananen 2008, 90–91). Tässä opinnäytteessä analyysimenetelmänä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, koska se sopii tutkimusongelmien ratkaisuun etsien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia aineistosta. Sisällönanalyysin avulla ilmiöstä saadaan sanallinen ja selkeä kuvaus. (Kananen 2008, 94.) Sisällönanalyysissä analysoidaan tekstimuotoista aineistoa, jossa analyysi ja luokittelu perustuu aineistoon (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 97). Aineistoa analysoidaan lukemalla, ja sitä peilataan teoriaan ja sen avulla tehdään johtopäätökset (Kananen 2015, 83–84).

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin lisäksi käytän apuna teemoittelua ja koodausta. Teemoittelussa luokitellaan yleisellä tasolla. Teemoittelussa käytetään sitaattia eli tekstistä lainataan sanontaa tai esimerkkiä. Teemoittelussa jokaisen teeman alle kootaan haastatteluista teemaan liittyvät kohdat tai tiivistelmät. Apuna teemoittelussa käytän koodausta väreillä. (Kananen 2008, 91.)

Aineiston analysointi lähti liikkeelle litteroidun aineiston lukemisella ja miettimällä mitkä vastaukset ovat oleellisia tutkimuskysymysten kannalta. Tässä käytin apuna koodausta väreillä, jossa koodasin samalla värillä saman teeman alle menevän asian. Tämän jälkeen lajittelin asiat teemojen alle etsien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Teemat muodostuivat vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Näin ollen lajittelen vastauksia kolmen eri teeman alle, joita oli tämän hetkinen tilanne, saavutukset ja tavoitteet sekä palvelut.

Käytin tutkimustuloksissa haastatteluissa oleellisesti nousseita asioita suorina lainauksina tukemassa tutkimukseni tulkintoja.

6 TULOKSET

6.1 Työttömyyden tausta ja nykytilanne

Haastateltavista kaikilla oli pitkä työttömyys. Kun kysyttiin, kuinka kauan on ollut mukana kuntouttavassa työtoiminnassa, oli vastauksissa paljon eroavaisuuksia. Osa oli lähtenyt mukaan muutama kuukausi sitten, mutta pisimmillään kuntouttavassa työtoiminnassa oltiin oltu jo lähes 10 vuotta.

se alkoi vuonna 2014 puolella, syksyllä

Kun haastateltavilta kysyttiin, miksi he ovat kuntouttavassa työtoiminnassa pystyi kaikkien vastaukset kiteyttämään sopivan työn puutteeseen. Tarkemmin haastateltuna työttömyydelle löytyi paljon syitä.

Sopivan työn löytymistä vaikeuttavat hävinnyt työnkuva tai ammatin puute. Haastateltavista osalla ei ollut ammattia, vaan he olivat lähteneet työelämään nuorena. Suurimmalla osalla haastateltavista oli sellainen ammatti, jota nykypäivänä ei enää ole olemassa tai sitä on tarjolla Pieksämäen seudulla huonosti.

Mä olin valokopiokäsittelijänä ja jälkikäsitelijänä ja arkistossa olin töissä.

Tietojenkäsittelyn perustutkinto

Yksi haastateltavista toi esille erityisen tuen tarpeen ja sen aiheuttaman vaikeuden saada työpaikkaa, vaikka olisi valmis muuttamaan työn perässä. Kaksi toi esille mielenterveysongelmat ja sen vaikuttamisen työntekoon. Työelämään siirtymistä ei nähty realistisena tavoitteena. Osalla haastateltavista oli myös tuki- ja liikuntaelin- sekä hengityselinsairauksia, jotka vaikuttivat merkittävästi työntekemiseen. Muutama haastateltavista toi ilmi, että ovat hakeneet eläkettä, mutta saaneet kielteisen päätöksen, jonka vuoksi ovat kuntouttavassa työtoiminnassa. Työttömyyden pitkittymiseen vaikutti myös oma motivaatio työn etsimiseen ja hakemiseen.

sit on astma ni se rajottaa taas aikapaljon

Haastateltavilta kysyttiin kuinka monta päivää viikossa he ovat kuntouttavassa työtoiminnassa. Neljänä päivänä viikossa toimintaan osallistui kolme henkilöä, kolmena päivänä viikossa kolme henkilöä, kahtena päivänä viikossa yksi henkilö ja kerran viikossa yksi henkilö. Neljä haastatteluun osallistuneista oli lisännyt päiviä, kaksi oli kokeillut lisätä päiviä, mutta se oli ollut liikaa. Kaksi haastatteluun osallistuneesta ei ollut halunnut lisätä päiviä. Kaikki haastatteluun osallistuneet tekivät neljän tunnin työtoiminta päiviä.

Haastatteluissa oli kysymys työtoiminnassa suoritettavista tehtävistä. Haastateltavat ovat tehneet monenlaisia työtehtäviä esimerkiksi keittiö- ja siivoustehtäviä, puualan- ja kiinteistöhuollon tehtäviä. Osa vastanneista oli kokeillut montaa erilaista tehtävää.

Haastatteluun osallistuneille esitettiin kysymys työhistoriasta. Haastateltavien työkokemusvuodet vaihtelivat. Suurimmalla osalla haastateltavista työkokemus rajoittui muutama vuoteen tai sen alle. Muutamalla oli työkokemusta kertynyt yli 20 vuotta.

6.2 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus toimintakykyyn

Kaikkien haastateltavien kohdalla kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut positiivisesti elämään. Erityisesti henkiseen jaksamiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja työkyvyn ylläpitoon. Sen sijaan koettiin, ettei kuntouttava työtoiminta ole kovin edistänyt ammattitaitoa, mutta siellä on pystynyt kokeilemaan erilaisia työtehtäviä ja nähnyt mitä ja minkä verran pystyy tekemään, mikäli on ollut terveydellisiä rajoitteita.

Ei se välttämättä edistä mutta se antaa ainaki intoo yrittää ainakin edes.

oon oppinu ihan noita perus työelämäsääntöjä

Kaikki haastateltavat kokivat kuntouttavan työtoiminnan nostaneen heidän itsearvostustaan. Kuitenkin kysyttäessä, mitä arvostavat itsessään, oli kysymys selkeästi haastava. Tähän ei saatu vastauksia. Koettiin, että kuntouttavasta työtoiminnasta saatiin hyvin sosiaalista kanssakäymistä, joka muuten saattaisi jäädä hyvin vähäiseksi. Kuntouttavan työtoiminnan kautta koettiin saavan vuorokausirytmiksi toimivaksi ja sen avulla elämänhallinta on mennyt oikeaan suuntaan. Moni kertoi, että on saanut kuntouttavan työtoiminnan kautta uuden ystävän.

Joo on se ihan kiva, että on ees kerran viikossa joku ns. pakollinen sosiaalinen tapahtuma ja siis oon huomannu, että mä tuntemattomille ihmisille pystyn helpommin alkaa puhumaan, en kauheesti arista vieraita ihmisiä

Sitä että minun ehdotuksia kuunnellaan ja pääsee muiden kanssa kertomaan omia mielipiteitä.
Ja että saan tehdä jotain

kiintee päivärytmi, että nii nousee 6 aikaa aamulla ylös, koska nii sillo kun olin työttömänä, ni ei sillo ollu mitää väliä mihin aikaan sä nousee ylös

Haastateltavilta kysyttiin, minkä arvosanan he antaisivat omasta toimintakyvystään tällä hetkellä, asteikolla 1–10. Haastateltavista yksi ei osannut arvioida toimintakykyään, muut vastasivat toimintakyvyn olevan tyydyttävä. Toimintakyvyn koettiin nousseen kuntouttavan työtoiminnan aikana.

Kun kysyttiin tulevaisuuden haaveista ja suunnitelmista, viisi kahdeksasta vastanneesta halusi päästä palkkatyöhön palkkatuen avulla tai ilman. Kuitenkin kysyttäessä työnhakuun liittyvistä asioista selvisi, etteivät haastateltavat seuraa aktiivisesti avoimia työpaikkoja tai hae niitä. Yhdellä haastateltavista oli jo selkeä näkemys, että ilman ammatillista tutkintoa työllistyminen on vaikeaa ja oli saanut jo opiskelupaikan, jotta työelämäänsä siirtyminen helpottuisi.

Tutkimuksessa kysyttiin myös haastateltavien ajatuksia työelämän vahvuuksista. He kertoivat, että niitä ovat ajoissa oleminen, työelämäsääntöjen osaaminen, huolellisuus, asioiden tekeminen loppuun, tunnollisuus sekä nopea oppiminen.

Vastaavasti heikkouksiksi vastattiin keskittymisvaikeus, huono toimintakyky sekä haaste päihteidenkäytössä.

6.3 Palveluiden riittävyys

Kun puhuttiin palveluiden tarpeesta ja riittävydestä suurin osa haastateltavista koki olevansa oikean palvelun piirissä. Muutaman mielestä eläke olisi voinut olla parempi vaihtoehto tai pääseminen palkkatukityöhön.

Haastateltavilta kysyttiin mitä työttömien työnhakijoiden Te-palvelun kautta tarjottavia palveluita he ovat käyttäneet. Heistä kukaan ei ole käynyt tai päässyt työttömien terveystarkastukseen, ammatinvalintapsykologin palveluita oli käyttänyt kolme henkilöä, palkkatukityössä ei ole ollut kukaan. Sen sijaan työnhaunkursseilla oli kaikki haastateltavat käyneet ja heistä yksi oli päässyt siellä tehdyn hakemuksen kautta töihin. Työkokeilua haastateltavat olivat myös käyttäneet vähän. Haastateltavista yksi on ollut useamman kerran eri työpaikoissa työkokeilussa ja päässyt työkokeilun kautta palkkatöihin.

Työkokeilua on ollu ja jostakin niistä mä oon ihan päässy töihin.

Nuorten kohdalla nuorisotyöntekijöiden apu koettiin tärkeäksi oman elämän suunnittelussa.

sitte tuli nää nuoriso-ohjaajat mukaan, mistä mä en ees tienny mitää
-- on saanu sellasta tukee mitä on tarvinnu

Haastateltaville annettiin lopuksi vapaa sana kertoa, mitä toivoisivat kuntouttavalta työtoiminnalta tai kaipaisivatko jotain. Yksi haastatteluun osallistuneista toivoi isompaa korvausta työtoimintaan osallistumisesta, muut eivät vastanneet kysymykseen mitään.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Voidaan todeta, että kuntouttavalla työtoiminnalla on yhteiskuntaan integroiva vaikutus. Tutkimustulosten mukaan kuntouttava työtoiminta on tarvittava palvelu yhteiskunnassamme. Kuntouttavalla työtoiminnalla on osallisuutta ja sosiaalista toimintakykyä vahvistava vaikutus. Haastateltavat kokivat sosiaalisten suhteiden parantumista, sillä saivat uusia ystäviä ja uskallusta puhua myös vieraille ihmisille. Kostilaisen & Niemisen (2018, 18) mukaan yleensä sosiaalista kuntoutusta vailla olevat ihmiset kokevat rajoittuneita tai huonosti toimivia sosiaalisia suhteita. Osallisuuden tunteeseen kuuluu mahdollisuus työhön, koulutukseen, terveyteen, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018). Osallistumalla kuntouttavaan työtoimintaan jotkin näistä osa-alueista vahvistuvat.

Sosiaalinen kanssakäyminen, mahdollisuus tehdä jotain ja vaikuttaminen tekemiseen ovat asioita, joita yleensä työssäkäyvät tuntevat työttömiä enemmän (Reini, Forsman & Wahlbeck 2018). Tutkimustulosten mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla koettiin olevan itsearvostusta nostava vaikutus.

Parpon (2007, 53,70) tekemässä tutkimuksessa kävi ilmi, että alhainen tai epäkurantti koulutus on este työllistymiselle. Samankaltaisuutta havaitsin myös omissa tutkimustuloksissa. Haastateltavilla ei ollut ammattilista koulutusta tai kyseisen ammatin työpaikat ovat kadonneet tai niitä on vähän paikkakunnalla. Työntekijän osaaminen ja nykypäivän työnkuvat ja vaatimukset eivät kohtaa. Kouluttautumista työvoimaa kysyvälle alalle pitäisi saada edistettyä. Kuntouttavan työtoiminnan ei koettu edistävän ammattitaitoa.

Kuntouttavaa työtoimintaa saa järjestää neljänä päivänä viikossa 4–8 tuntia kerrallaan (L189/2001). Kokoaikatyössä tavallinen tuntimäärä on 37,5 tuntia viikossa. Kuntouttava työtoiminta antaa mahdollisuuden löytää jokaisen omat rajat työn teolle. Päivien lisääminen maksimiin antaa valmiuksia selviytyä palkka työssä ja löytää oman toimintakyvyn rajat. Haastatteluun osallistuneista osalla

toimintakyky oli parantunut niin, että pystyivät osallistumaan työtoimintaan neljänä päivänä viikossa.

Työttömän terveydentilaan tulisi puuttua välittömästi työttömyyden uhatessa, jotta välttyttäisiin pitkittyneeltä työttömyydeltä ja ehkäistäisiin sairauksien syntymistä. Pitkittyneen työttömyyden on todettu aiheuttavan terveydellisiä ongelmia. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011.) Tutkimustuloksien mukaan terveystarkastuksia ei oltu järjestetty tai niihin ei ole päästy, jolloin ei tiedetä voisiko terveydenhuollon keinoin esimerkiksi parantaa työ- ja toimintakykyä.

Haastatteluiden mukaan Työ- ja elinkeinopalveluiden tarjoamia palveluita oltiin käytetty huomattavan vähän ennen kuntouttavan työtoiminnan aloitusta. Tietenkin tätä pitää ajatella kriittisesti, kun kaikkien asiaan liittyvien henkilöiden näkemystä asiasta ei ole. Tutkimustuloksien mukaan yli puolet haluaa palkkatyöhön. Työnhakuun on kuitenkin ryhdytty huonosti. Kun henkilö on kuntouttavassa työtoiminnassa, ei hän osallistu samanaikaisesti muihin palveluihin, kuten työnhaunkurssille. Kysynkin, saataisiinko järjestelmällisellä työhönvalmennuksella, jossa pohditaan omia vahvuuksia, etsitään sopivia työtehtäviä ja motivoidaan muutokseen pienennettyä pitkittyntä työttömyyttä, sillä haastateltavista usea oli erittäin tyytyväinen esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden antamaan apuun asioiden selvityksessä.

8 POHDINTA

Tutkimustulosten perusteella Pieksämäen kaupungilla kuntouttavassa työtoiminnassa olevat kokevat, että kuntouttava työtoiminta pitää yllä toimintakykyä ja tuo sisältöä elämään sekä edistää elämänhallintaa. Tutkimuksen päätarkoitus oli keskittyä asioihin, jotka parantavat tai heikentävät kuntouttavassa työtoiminnassa olevan ihmisen toimintakykyä. Jo pelkästään työtoimintapaikalla olo edistää kokonaisvaltaista toimintakykyä, kun saa sosiaalista kanssakäymistä ja vuorovaikutussuhteita. Kuntouttavassa työtoiminnassa ollaan kuitenkin vuosia. Haastattelijan havainto on, että kuntouttava työtoiminta koetaan turvallisena palveluna ja vuosien jälkeen kynnys uuden kokeiluun kasvaa suureksi.

Osa haastatteluun osallistuvista henkilöistä suorittaa kuntouttavassa työtoiminnassa sellaisia työtehtäviä, joilla on myös työllistymismahdollisuuksia. Nykypäivän osaamisvaatimukset niin työnteon kuin kouluttautumisen puolelta ovat kovat. Matalan koulutuksen työtehtäville ja avustaville töille olisi edelleen tarvetta.

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa yleisinä luotettavuuskriteereinä pidetään vahvistettavuutta, arvioitavuutta/dokumentaatiota, tulkinnan ristiriidattomuutta, luotettavuutta ja saturaatiota (kylläntymistä) (Kananen 2014, 151–153). Haastattelurunko tuo pohjan laadukkaalle tulokselle. Tämä tarkoittaa sitä, että mietin etukäteen, miten teemoja voidaan syventää ja mahdollisia lisäkysymyksiä. Konsultoin myös alan ammattilaisia kysymyksien kanssa. Haastattelurunko annettiin etukäteen luettavaksi haastateltaville, jotta he saivat hetken miettiä omaa tilannettaan ja vastauksista saatiin mahdollisimman todenmukaisia. Lisäksi haastatteluvaiheessa vaikutettiin laatuun huolehtimalla, että haastatteluun käytettävä välineistö on kunnossa (tallennusväline toimi ja haastattelurunko oli mukana). (Hirsjärvi & Hurme 2018, 184–187.)

Riittäväällä dokumentaatiolla lisätään uskottavuutta. Dokumentoidessa on kirjattu tiedonkeruun-, analysoinnin- ja tulkintamenetelmien valinnan syyt ja perustelut. Saturaatio eli kylläntyminen on yksi luotettavuuskriteereistä. Saturaatio alkoi näkyä joidenkin haastattelukysymyksiensä kohdalla jo ensimmäisistä haastatteluista lähtien. (Kananen 2014, 151–153.)

Haastattelun mahdollisimman pikainen litterointi lisää luotettavuutta varsinkin, jos litteroija ja haastattelijat ovat sama henkilö. Tämän vuoksi aineisto litteroitiin välittömästi haastattelupäivän päätteeksi. Aineiston luotettavuus riippuu myös aineiston laadusta. Mikäli tallenteiden kuuluvuus olisi ollut huono, litterointi olisi ollut alussa ja lopussa erilaista tai jos luokittelu olisi sattumanvaraista, ei aineisto olisi luotettavaa. (Hirsjärvi & Hurme 2018, 184–187.)

Tutkimuksen eettisyydessä täytyy ottaa huomioon asiakassuhteen luottamuksellisuus, asiakkaan oikeus hyvään kohteluun ja yksityisyyden suojaan. Ammattihenkilön velvollisuus on huolehtia, että yksityisyys ja luottamuksellisuus säilyvät kaikissa tilanteissa. (Talentia 2017, 41.) Hyvään tutkimuskäytäntöeseen kuuluu, että tutkimukseen osallistuvat perehdytetään tutkimuksen tarkoitukseen, kerrotaan kaikki oleellinen tieto mitä tutkimuksen aikana tulee tapahtumaan ja varmistetaan, että tutkittava on ymmärtänyt kuulemansa tiedon. Haastatteluun osallistuneilta tulee saada suostumus. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 22–23.)

Haastatteluiden aluksi haastateltaville kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja pyydettiin kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumiselle ja tutkimustulosten käytölle opinnäytetyössä. Haastateltaville annettiin haastattelun teemat ja apukysymykset etukäteen luettavaksi ja varmistettiin niiden ymmärrettävyys. Haastateltaville kerrottiin tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Haastattelut suoritettiin anonymisti, jotta yksityisyyden suoja säilyy, eikä yksittäisiä vastauksia pystytä yhdistämään haastattelutuloksiin. Tämän vuoksi haastattelut järjestettiin sellaisissa tiloissa, joissa ei ollut lähietäisyydellä kuulijoita ja varmistettiin, että henkilökohtaiset tiedot, eivät kantaudu haastattelutilanteen ulkopuolelle.

8.2 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytteeni valmistui aikataulussa, vuoden 2019 loppuun mennessä. Opinnäytetyönprosessi lähti hyvin käyntiin ja ensimmäiset vaiheet; yhteistyökumppanin löytäminen, teorian tiedon kirjoittaminen ja tutkimusmenetelmän valinta sujuivat hyvin. Haastatteluiden teko viivästyi kuukaudella, joka osaltaan myös laittoi tuloksien ja johtopäätöksien aikataulua uusiksi.

Pidän aiheitani ajankohtaisena, mutta jos tekisin tutkimuksen uudelleen, pohtisin yhteistyökumppanin kanssa tarkemmin tutkimuksen aihetta ja mitä siltä toivovat. Tekisin työn mahdollisesti myös parin kanssa, jolloin prosessista tulisi laajempi ja tutkimus saattaisi olla perusteellisempi. Olen tyytyväinen suoriutumiseeni, vaikka kehittymisen ja parantamisen varaa olisi. Tällä hetkellä aihe on ajankohtainen, mutta tutkimustuloksissa oli paljon ennalta arvattavaa tietoa.

Haastattelun palvelut kohtaan olisi voinut lisätä kysymyksen muista palveluista, kuten psykologi, päihdeneuvonta ja velkaneuvonta, jolloin olisi saatu lisätietoa näiden palveluiden toimivuudesta ja ovatko ne tukeneet työelämään siirtymisessä.

Yhteistyökumppanilta pyydettiin palautetta opinnäytetyöstä. Yhteistyökumppani pitää työtä hyvänä ja he saivat tietoa esimerkiksi työttömien terveystarkastuksiin pääsemättömyydestä, jota lähtivät viemään eteenpäin. Tutkimuksen kohde-ryhmä oli tässä tutkimuksessa pieni, mutta toi jo joitain tuloksia. Tämä opinnäytetyö tarjoaa jatkotutkimus mahdollisuuden kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseen Pieksämäen osalta, varsinkin, jos tutkimukseen osallistuva ryhmä koko olisi isompi ja tutkijoita olisi useampi.

8.3 Oma ammatillisuus

Sosionomin osaamisvaatimukset eli kompetenssit koostuvat sosiaalialan eettisestä osaamisesta, asiakastyön ja palvelujärjestelmänosaamisesta, kriittisestä ja osallistavasta yhteiskuntaosaamisesta, tutkimuksellisesta kehittämis- ja innovaatio-osaamisesta sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamisesta. (Diak. Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK), Kirkon varhaiskasvatus.) Opinnäytteen teossa pääsin kehittämään näitä kompetensseja ja omaa ammatillisuuttani.

Tein opinnäytetyön yksin, jolloin oman itsensä johtaminen kehittyi, kun kaikesta oli vastuussa itse. Aikatauluttaminen, tutkimuksen toteutus, yhteistyö verkoston kanssa sekä tiedonhankinta olivat vain minun vastuullani. Opin lisää suunnittelun ja toteutuksen tärkeydestä, jotta lopputulos vastaisi odotuksia ja on laadukas.

Kirjallisten tutkimusten lukeminen työkykyyn ja työttömyyteen liittyvistä aihepiireistä, laeista sekä tutkimuksen toteutus ovat lisänneet tietämystäni asiakastyöstä ja palvelujärjestelmän toimivuudesta. Ennen haastatteluiden tekemistä täytyi harjoitella tilannetta ja miettiä miten kohdata ihminen, kun itse on haastattelijan roolissa ja miettiä omaa reagoimista vastauksiin. Tämä antoi valmiudet kohdata erilaisissa tilanteissa olevia ihmisiä edistään vuorovaikutusosaamista ja sosiaalialan eettistä osaamista. Eettistä osaamista edisti myös tutkimustyön eettisten periaatteiden huomiointi. Ammattitaitovaatimusten saavuttamista tuki tiedonhaun ja ongelmanratkaisukykyyn kehittyminen. Opinnäytteen pajat tukivat tässä ja kehittivät esimerkiksi äidinkielen taitoani ja eri tietoteknisten ohjelmien ja kanavien käyttöä, jotka ovat oleellisessa asemassa työelämässäkin.

Opinnäytetyöni vahvisti omaa ammatillisuuttani tulevana sosionomina. Asiakkaan kannustaminen on ensisijaisen tärkeää sekä asiakasyhteistyön merkitys on suuri. Yhteistyökumppaneiden tuntemus ja luottamuksen syntymisen taito ovat sosionomin ammatissa tärkeitä asioita.

8.4 Jatkotutkimusehdotus

Tässä tutkimuksessa käsiteltiin asiakkaiden mielipiteitä kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen luomista mahdollisuuksista päästä eteenpäin elämässä.

Jatkotutkimusehdotuksena olisi ottaa haastateltavaksi myös alan asiantuntijoita, kuten sosiaalityöntekijöitä. Heidän haastattelut toisivat tutkimukseen uutta näkökulmaa ja julkisen sektorin mielipidettä toimintaan. Myös kuntouttavan työtoiminnan palveluohjaajien haastattelut toisivat erilaisen näkökulman tutkittavaan asiaan.

LÄHTEET

- Ala-Kauhaluoma, M. & Tuusa, M. (2015). *Sosiaalinen kuntoutus nuorten osallisuuden vahvistajana*. Kuntoutuslehti. Saatavilla 25.10.2019 <https://issuu.com/kuntoutussaatio/docs/kuntoutus-1-15>
- Böckerman, P. & Maczulskij, T. (2017). *Terveys- avain menestykseen työmarkkinoilla?* Saatavilla 7.2.2019 http://www.jul-kari.fi/bitstream/handle/10024/136241/YP1706_Bocker-man%26Maczulskij.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Diak. Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK), Kirkon varhaiskasvatus. Saatavilla 11.9.2019 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi-amk-kirkon-varhaiskasvatus/>
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. (2019). Työllisyyskatsaus. Saatavilla 6.9.2019 <http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/36686471/Etel%C3%A4-Savon+ty%C3%B6llisyyskatsaus+hein%C3%A4kuu+2019/eea22116-a23f-4113-a22c-85633a49ad43>
- Fournier, M. & Mercier, C. (2009). *Economics of employment and unemployment*. New York. Nova Science Publishers Inc.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2018). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hulkko, L. & Tossavainen, P. 2009. Työttömyys ennen ja nyt. Teoksessa A. Pärnänen & K. Okkonen (toim.), *Työelämän suurten muutosten vuosikymmenet* (s. 181-203). Tilastokeskus.
- Kananen, J. (2015). *Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202.
- Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä- Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.
- Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. (2017). *Kuntoutumisen mahdollisuudet*. WSOY Bookwell Oy.

- Koskinen, M. (2018). *Työelämän murros haastaa vanhoja rakenteita*. Uralehti. Saatavilla 18.3.2019 <https://uralehti.fi/tyokyky/tyoelaman-murros-haastaa-vanhoja-rakenteita/>
- Kostilainen H., Nieminen A. (Eds.), (2018). *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*. Diak Työelämä, 13, Diakonia-ammattikorkeakoulu. [URN:ISBN:978-952-493-307-0](https://nbn-resolving.org/urn:isbn:978-952-493-307-0)
- Kuntoutusportti. (2017). Mitä sosiaalinen kuntoutus on. Saatavilla 18.2.2019 <https://kuntoutusportti.fi/sosiaalinen-kuntoutus/yleista/>
- Kähäri-Wiik, K., Niemi, A. & Rantanen, A. (2006). *Kuntoutuksella toimintakykyä*. WSOY.
- Kärkkäinen, J. (2014). Eriarvoistuminen näkyy mielenterveydessä. Niin & Näin 4/14. Saatavilla 25.3.2019 <https://netn.fi/artikkeli/eriarvoistuminen-nakyy-mielenterveydessä>
- L 189/2001. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Finlex.
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Finlex.
- Martikainen, P. & Mäki, N. (2011). Työttömyys. Teoksessa M. Laaksonen & K. Silventoinen (toim.), *Sosiaaliepideologia. Väestön terveyserot ja terveyteen vaikuttavat tekijät* (s.90-105). Helsinki:Gaudeamus.
- Pakarinen, J. (2018). Työttömyys osallisuuden ja toimintakyvyn menetyksenä. Teoksessa J. Kajanoja (toim.), *Työllisyyskysymys*. (s.195-201). Helsinki: Into Kustannus Oy
- Parpo, A. (2007). Työllistymisen esteet. Stakes. Raportteja 11/2007. Helsinki.
- Patio. (2015). Työttömyys. Saatavilla 31.1.2019 <https://www.patio.fi/web/pepa-215-toimintaymparisto/tyottomuus>
- Pikkusaari, S. (2012). *Työ(hön)valmennus on taitolaji*. Kiipulasäätiö. Koutsis-Häme-projekti. Hämeenlinnan Offset-Kolmio Paino Oy. https://www.vates.fi/media/raportit_suunnitelmat_strategiat-ohjeet/tyohonvalmennus_on_taitolaji_2012.pdf
- Pyykkönen J. & Pyykkönen T. (2014). Nousukausikaan ei ratkaisisi rakennetyöttömyyttä. Saatavilla 19.11.2019 <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2014/nousukausikaan-ei-ratkaisisi-rakennetyottomyytta/>
- Reini, K. Forsman, A. & Wahlbeck, K. (2018). *Mielenterveyden ja työttömyyden välinen yhteys: Mitä kertovat kansainväliset ja kotimaiset tutkimukset?* Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201902084442>

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV Kvalitatiivisen menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 30.6.2019 <https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>
- Sandelin, I. (2014). *Kuntouttava työtoiminnan asiakkaan kokemana*. Kirjallisuuskatsaus asiakkaiden toiminnalle antamista merkityksistä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 8/2014. Saatavilla 15.11.2019 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-154-9>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntouttava työtoiminta. Saatavilla 6.9.2019 <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>
- Sosped-säätiö. Sosiaalinen toimintakyky. Saatavilla 10.9.2019 <https://sosped.fi/toiminta/toimintakyky/>
- Suomen Mielensterveysseura. Kun työttömyys jatkuu ja jatkuu. Saatavilla 20.3.2019 <https://www.mielensterveysseura.fi/fi/mielensterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/ty%C3%B6tt%C3%B6myys/kun-ty%C3%B6tt%C3%B6myys-jatkuu-ja-jatkuu>
- Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. Saatavilla 11.9.2019 https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf
- Te-palvelut. Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna. Saatavilla 18.8.2019 http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammattinvalinta_koulutus/omaehtoinen_opiskelu/index.html
- Te-palvelut. Kuntouttava työtoiminta- kunta tukee työllistymistäsi. Saatavilla 6.12.2018 http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kuntouttava_tyotoiminta/index.html
- Te-palvelut. Palkkatuki. Saatavilla 4.8.2019 http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/tukea_rekrytointiin/palkkatuki/index.html#Palkkatuenkesto
- Te-palvelut. Työllistymistä edistävät palvelut ja kulukorvaus. Saatavilla 18.11.2019 https://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/palvelut_ja_kulukorvaus/index.html

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018). Hyvinvointi- ja terveyserot. Osallisuus. Saatavilla 31.1.2019 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveys-erot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Saatavilla 6.12.2018 <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sosiaalinen kuntoutus käytännössä. Saatavilla 19.11.2019 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/kaytanto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015). Toimintakyvyn ulottuvuudet. Saatavilla 8.3.2019 <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on/toimintakyvyn-ulottuvuudet>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2019). *Työllisyyskatsaus*. Saatavilla 4.8.2019 https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/Textbase/Tkat/Pdf/Tkat_fi.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2018a). *Työmarkkinaennuste: Hallituksen työllisyysaste saavutetaan 2019*. Saatavilla 7.12.2018 https://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tyomarkkinaennuste-hallituksen-tyollisyysasetavoite-saavutetaan-2019
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2018b). *Työelämä 2020. Work up! Tulevaisuuden työ*. TEM oppaat ja muut julkaisut 3/2019. Saatavilla 20.3.2019 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161299/TEM_oppaat_3_2018_WorkUp_Tulevaisuuden_työ_22012019_Web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valtakunnallinen työpajayhdistys. (2014). *Työ- ja yksilövalmennus työpajalla*. Huuonen, S. (toim.) Helsinki.
- Vuokko, A. Juvonen-Posti, P. & Kaukiainen, A. (2011). *Miten lääkäri arvioi työttömän toimintakykyä?* Yleiskatsaus. Lääkärilehti 48/2011. Saatavilla <https://kuntoutusportti.fi/miten-laakari-arvioi-tyottoman-toimintakykya/>
- Yhteisömedia. Sosiaalinen kuntoutus. Saatavilla 19.11.2019 <https://yhteisömedia.fi/kuntoutujalle/kuntoutuksen-jaottelut/sosiaalinen-kuntoutus/>

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelulupa

HAASTATTELU LUPA

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Pieksämäellä sosionomiksi. Opin-toihini kuuluu opinnäytetyön teko ja aiheenani on kuntouttava työtoiminta. Siihen liittyen tulen tekemään haastatteluita. Haastattelut nauhoitetaan, jotta pystyn palaamaan haastattelutilanteeseen ja paremmin poimimaan niistä vastauksia tutkimusongelmiini. Kaikkia tietoja käsitellään nimettömänä ja luottamuksellisesti, eikä vastauksia pysty yhdistämään yksittäisiin henkilöihin.

Terveisin Ronja Tissari

Osallistun haastatteluun ja annan luvan tietojen hyödyntämiseen opinnäytteessä.

Päivämäärä _____ Allekirjoitus

_____

LIITE 2. Teemahaastattelun runko

Teema 1 NYKYTILANNE	Teema 2 OMA KÄSITYS TULEVAISUUDESTA	Teema 3 PALVELUIDEN TARVE
<ul style="list-style-type: none"> - Miksi olet kuntouttavassa työtoiminnassa? - Kuinka kauan olet ollut työtoiminnassa, päivien määrä/vko, h/pvä, oletko lisännyt päiviä? - Koulutustausta, työhistoria vuosina - Mitkä ovat työtehtäväsi työtoiminnassa - Mikä on muuttunut työtoiminnan aikana ? Miksi? Minkä ansiosta? 	<ul style="list-style-type: none"> - Tämän hetken tavoite? <ul style="list-style-type: none"> o Millaiseksi arvioit toimintakykysi tällä hetkellä?(asteikolla 1-10) - Näetkö itsensä vielä työ/kouluelämässä (6kk,1v,2v jne. päästä) ? Jos et, miksi et? <ul style="list-style-type: none"> o Koetko iän, ammattitaidon vanhempien tai jonkun muun (Mt, päihde, velat), minkä asian esteeksi? - Mitä arvostat itsessäsi/ persoonassasi? - Koetko ammattitaitosi olevan ajan tasalla? - Mitkä ovat vahvuutesi/heikkoutesi työelämää ajatellen? - Mikä oli itsesi arvostus ennen työtoimintaa ja nyt työtoiminnan aloituksen jälkeen? (asteikolla 1-10) 	<ul style="list-style-type: none"> - Koetko olevasi oikeassa palveluksessa? Jos et, miksi? - Mitä palveluita olet käyttänyt? (työttömien terveystarkastus, ammatinvalintapsykologi, työkokeilu, palkkatuki, työhaunkurssi jne.) - Mitkä asiat olet kokenut hyväksi työtoiminnan aikana? Mistä on ollut enemmän haittaa, kun hyötyä? - Toivomuksia, mitä kaipaisit?